

Dokument B.

(1935)

Omkostninger ved Hannevig-sakens innbringelse for voldgiftsrett.

A. Skrivelse av 8 februar 1935 fra høiesterettsadvokatene Fougner, Schjødt, Grette og Smith til Det Kgl. Utenriksdepartement, Oslo.

B. Utenriksdepartementets P.M. av 8 mars 1935.

A.

H.R.advokat Fougner m. fl.s skrivelse:

Hannevig-saken.

Vi har overveiet det omkostningsspørsmål, som er oss forelagt ved det ærede departements skrivelse av 25 f. m., og tillater oss å uttale:

Der vil, som bekjent, regelmessig klebe en viss usikkerhet ved en forhåndsberegning av omkostningene ved en ikke helt enkel og oversiktlig rettstvist. Og ganske særlig gjør dette sig gjeldende, når der — som her — er spørsmål om en internasjonal rettsak, hvis omfang det formentlig ikke er nogen givet på forhånd endog tilnærmelsesvis å ha oversikt over.

Så meget synes imidlertid allerede efter hvad der foreligger for oss å være klart, at den mulige voldgiftssak mot Amerikas forente Stater vilde måtte bli meget vidtløftig. Hvor omfattende saken måtte ville bli, har det ærede departement bedre forutsetninger enn vi for å bedømme. På forhånd må det imidlertid sies å fremstille sig som overveiende sannsynlig, at Hannevig-saken vilde få et omfang, som blev vesentlig større enn Haag-saken av 1922 angående de av De forente Stater i 1917 rekvisisjonerte skibsbygninger. Muligens vilde det i virkeligheten hvad omfanget angår være riktigere å stille Hannevig-saken ved siden av Grønlands-saken, om vi enn selvsagt er klar over, at det omfattende historiske materiale, som måtte tas med i Grønlands-saken, vanskelig gjør en direkte sammenligning.

Tar vi dernæst for oss de enkelte hovedposter i de samlede processutgifter, er å si:

1) Den godtgjørelse, som tilkommer dommerne i en sådan særskilt voldgifts-

domstol, der i tilfelle vil få å påkjenne Hannevig-saken, utredes som bekjent av partene, d. e. — forsåvidt voldgiftsdomstolens mulige avgjørelse med hensyn til saksomkostninger ikke måtte lede til noget annet, kfr. nedenfor — med en halvpart på hver.

Til belysning av godtgjørelsens påregnelige størrelse kan nevnes, at hver av de tre voldgiftsdommere, som fungerte i Haag-saken i 1922, ifølge forhåndsavtale oppebar et honorar av \$ 10 000 (hvortil utlegg til reiser og opphold i Haag m. v.). Efter nuværende kurs blir honoraret pr. dommer vel kr. 40 000, tilsammen på de tre dommere vel kr. 120 000. Dollarkursen lå i øvrig sommeren og høsten 1922 mellem kr. 6,00 og kr. 5,50, således at den av dommerne oppebårne godtgjørelse, omregnet i kroner efter datidens kurs, lå betraktelig høiere.

Nu vil det imidlertid bero på den eventuelle avtale mellem Norge og De forente Stater angående voldgiftssaken og dens behandling, om voldgiftsretten skal bestå av 3 eller — som i og for sig er det regulære i følge Haag-overenskomsten av 1907 — av 5 medlemmer. Og blev voldgiftsretten satt med 5 medlemmer, vilde — hvis man regner med et honorar av \$ 10 000 pr. voldgiftsdommer, hvad vi ikke skulde tro overdrevent — alene den samlede godtgjørelse til dommerne utgjøre \$ 50 000 eller vel kr. 200 000. Regner man så de forutsatte 5 dommeres utgifter til reise og opphold i Haag m. v. til ca. kr. 50 000, når man et samlet beløp til voldgiftsretten på ca. kr. 250 000.

Hvad her er sagt, betyr ikke mere, enn at det iallfall meget lett kan tenkes, at der som andel av utgiftene til voldgiftsdommerne på Norge vilde falle 1/2-part av

kr. 250 000 = kr. 125 000. Og dette beløp må ikke opfattes som noget maksimum. Med 5 voldgiftsdommere, og hvis saken — hvad der synes vel tenkelig og for alt vi vet kanskje likefrem er å forutse — får et vesenlig større omfang enn Haag-saken av 1922, kan utgiftene under denne post komme til å ligge betraktelig høiere.

2) Så har man utgiftene til voldgiftsrettens sekretariat, herunder steno-grafer, trykning og oversettelser. Også disse utgifter lar sig på forhånd vanskelig bestemme. Vi tenker oss nærmest, at de vilde ligge et sted mellom kr. 50 000 og kr. 80 000. Regner man med det høieste av disse tall, faller på Norge, kfr. under 1) foran, kr. 40 000.

3) Særlig vanskelig er det naturligvis å ha nogen mening om, hvad godtgjørelsen for advokatassistenten må beregnes å ville gå op i. Vi forutsetter, at det efter sakens beskaffenhet vil finnes nødvendig å engagere en eller flere amerikanske advokater. Og som bekjent ligger de amerikanske advokaters salærberegning meget høit, ialfall når det gjelder saker av større omfang, og hvor betydelige interesser står på spill. Det er imidlertid neppe å vente, at en amerikansk advokat av den kategori, som det for Norge kan være spørsmål om å benytte, vilde fikse sitt honorar for sakens utførelse uten på forhånd å være gitt anledning til å skaffe sig oversikt over den hele sak. Og en antydning fra vår side uten forhåndskonferanse med amerikanske jurister, der var fullt orientert med hensyn til tvistens omfang o. s. v., vilde ha liten verdi.

En viss interesse kan det ha i denne forbindelse å nevne, at den amerikanske advokat, som — assistert av en rekke andre av ham engagerede hjelpere — utførte Norges parti i Haag-saken av 1922, hadde betinget sig en godtgjørelse motsvarende 5 pct. av proces-sens bruttoutbringende (disse 5 pct. dekket da også de assisterende advokaters honorarer m. v.). Den amerikanske advokat var altså engagert på basis av: no cure no pay. Idet voldgiftsretten påla De Forente Stater å betale vel 12 mill. \$, falt herav på den utførende advokat vel 600 000 \$.

Det står for oss som meget tvilsomt, hvorvidt man vilde kunne gjøre sig håp om, at en amerikansk advokat, der var akseptabel for Norge som procederende for den norske stat, vilde overta Hannevig-saken på likeartede vilkår, altså uten å kreve tilsagn om et visst minimumshonorar uavhengig av utfallet. I saken angående de rekvisjonerte skibsbygninger (Haag-saken 1922) forelå på forhånd en mere eller mindre sikker utsikt

til, at der i ethvert fall vilde bli tilkjent kontraktsinnehaverne ialfall nogen erstatning, og det iøvrig et ikke ubetydelig beløp (De Forente Stater erkjente gjennom den nedlagte påstand sin plikt til å betale vel 2½ mill. \$, hvilket efter 5 pct.-satsen vilde ha gitt vel \$ 125 000 på den utførende advokat).

Hvis der av Hannevig eller i forståelse med ham kan istandbringes en ordning hvorved en for den norske stat akseptabel advokat overtar å utføre saken for Norge på basis av «no cure no pay» eller iøvrig på sådan måte at den norske stat intet ansvar får for advokatens tilkommende, vilde selvsagt dette, økonomisk sett, være fordelaktig. Og i tilfelle burde ordningen komme under overveielse. All den stund det i ethvert tilfelle blir som Norges representant advokaten vil komme til å handle i saken, måtte det imidlertid visstnok samtidig gjøres til fullkommenhet klart, at advokaten — tross den mulige avtale angående hans godtgjørelse — helt ut var Norges mann og hadde å handle i overensstemmelse med det ærede departements instruksjoner.

Skulde en ordning som den her antydede finnes utelukket, eller skulde en henvendelse til Hannevig gi som resultat, at han ikke vilde anse ordningen praktikabel, ser jeg ikke, at man har nogen mere nærliggende vei til å bringe de påregnelige utgifter til advokatassistanse såvidt mulig på det rene, enn at minister Morgenstjerne får i oppdrag å konferere med en eller flere amerikanske advokater, hvis assistanse der kunde være spørsmål om å søke. Minister Morgenstjerne har jo fra sin tidligere befatning med Hannevig-saken nøie kjennskap til sakens historie og dens mange spørsmål og vilde derfor også kunne avgjøre hvor meget der måtte forelegges vedkommende advokat, for at han skulde kunne fikse sitt honorar eller ialfall gi et forhånds anslag.

4) Hvad enten den eller de amerikanske advokater likefrem engageres for statens regning, eller der istandbringes en ordning som antydnet under post 3) foran, hvorefter advokathonoraret blev den norske stat uvedkommende, vil det formentlig være gitt, at den norske stat ikke vilde kunne innskrenke sig til å gi vedkommende advokat forhånds instruksjoner vedrørende sakens utførelse, men at det ærede departement også vilde måtte holde sig i kontakt med og overvåke hvad der blev anført eller måtte fremkomme under saken. Dette følger formodentlig uten videre derav, at det — som antydnet — uansett at voldgiftssaken i tilfelle reises i favør av private interesser, vilde være den norske

stat, som var part i saken. Hvordan kontakten mellom det ærede departement og den procederende advokat i tilfelle skulde etableres, er naturligvis et spørsmål for sig. Vi skulde imidlertid anta, at departementet vilde finne det nødvendig gjennom dertil utpekte representanter eller medlemmer å følge og kontrollere den procedyre som blev levert i saken, hvad da også formentlig vilde nødvendiggjøre at departementet blev representert under hovedforhandlingen i Haag på annen måte enn bare ved de amerikanske jurister. Antagelig vilde også den amerikanske advokat på sin side ha bruk for stadig å stå i kontakt med de norske myndigheter for innhentelse av opplysninger o. s. v., en kontakt som formentlig lettest måtte kunne formidles gjennom den eller dem — jurister eller andre — som departementet måtte gi i oppdrag å følge saken. At der i Hannevig-saken skulde være behov for et større samarbeidende kollegium, kfr. Grønlandssakens «delegasjon», er vel derimot mindre sannsynlig.

At også det her berørte forhold vilde foranledige betydelige utlegg, synes gitt. Kanskje vilde kr. 50 000 vise sig å være rundelig beregnet, kanskje vilde i virkeligheten kr. 100 000 eller mere gå med. Vi regner her, kfr. nedenfor, med kr. 75 000, heri inkludert «uforutsette utgifter».

Legger man sammen de ovenfor anslagsvis nevnte utgiftsbeløp:

Norges 1/2-part av utlegg til voldgiftsretten (post 1 foran)	kr. 125 000
Norges 1/2-part av utgifter til sekretariat m. v. (post 2)	» 40 000
Utgifter efter post 4	» 75 000
fremkommer	<u>kr. 240 000</u>

som anslått totalbeløp, bortsett fra utgiftene til advokatassistanse. Advokatgodtgjørelsen kan imidlertid, for alt vi vet, endog for tilfelle av at saken tapes, i sig selv komme til å utgjøre et betraktelig høiere beløp enn den anførte sum.

Selv om det kan ordnes slik, at advokatgodtgjørelsen ikke for nogen del faller den norske stat tillast, kfr. under 3) foran, skulde da efter vårt skjønn allerede tanken på de av rettssaken umiddelbart flytende utgifter for staten tilsi, at der i tilfelle i medhold av post II i utenrikskomiteens innstilling kreves betryggende garanti for minst (avrundet) kr. 250 000. Skulde man under den antydende forutsetning kunne føle sig nogenlunde sikker på, at garantien vilde rekke ut,

måtte iøvrig beløpet visstnok settes adskillig høiere, f. eks. til kr. 350 000—kr. 400 000.

Og selvsagt vil det antydende garantibeløp kr. 250 000 måtte forhøies, hvis staten skal stille sig ansvarlig for den amerikanske advokats godtgjørelse, alt efter det honorarforlangende som fremkommer, eller den overenskomst som måtte bli truffet.

Iøvrig kan man, såvidt skjønnes, heller ikke godt bortse fra den mulighet, at Norge kunde bli ilagt saksomkostninger ved voldgiftsrettens dom. Det vil formentlig avhenge av den avtale angående voldgiftssaken, som i tilfelle blir å treffe mellom Norge og De Forente Stater, kfr. artikkel I i voldgiftstraktaten av 20 februar 1929 mellom de to land, hvorvidt der skal kunne tilkjennes saksomkostninger. Hvis De Forente Stater stiller forlangende eller forslag om en klausul i avtalen, som åpner voldgiftsretten adgang til å ilegge omkostninger, sammenlign artikkel 64 i vedtektene for Den Faste Internationale Domstol, vil det imidlertid være meget vanskelig for Norge som saksøker å motsette sig en sådan ordning, nemlig fordi et avslag vilde opfattes som uttrykk for manglende tro på sakens godhet.

Vi tror å ha forstått at tilkjennelse av saksomkostninger i internasjonale tvister er noget nær ukjent. Man vil imidlertid neppe gjøre rett i helt å bortse fra den risiko, som forsåvidt kan være tilstede, uten at vi imidlertid våger å antyde tallmessig hvilken forhøielse av garantibeløpet der kunde bli spørsmål om for at den norske stat også forsåvidt skulde være fullt gardert.

B.

Utenriksdepartementets P. M.:

I. Sakens omfang.

1) Herom uttaler advokat Fougner at det må sies å fremstille sig som overveiende sannsynlig at Hannevig-saken vilde få et omfang som blev vesentlig større enn Haag-saken av 1922 angående de av De forente Stater i 1917 rekvisisjonerte skibsbygninger. Muligens vilde det i virkeligheten hvad omfanget angår være riktigere å stille Hannevig-saken ved siden av Grønlands-saken, om det enn er så at det omfattende historiske materiale som måtte tas med i Grønlands-saken, vanskeliggjør en direkte sammenligning.

2) Sendemann Morgenstjerne er enig i dette og mener at det vil kunne ta to år eller mere fra den tid da forhandlinger om voldgiftsgrunnlaget kommer i stand og til dom kan falle i saken.

II. Domstolen.

1) Herom uttaler Fougner: «Den godtgjørelse, som tilkommer dommerne i en sådan særskilt voldgiftsdomstol, der i tilfelle vil få å påkjende Hannevig-saken, utredes av partene, d. e. — forsåvidt voldgiftsdomstolens mulige avgjørelse med hensyn til saksomkostninger ikke måtte lede til noget annet, cfr. nedenfor — med en halvpart på hver.

Til belysning av godtgjørelsens påregnelige størrelse kan nevnes, at hver av de tre voldgiftsdommere, som fungerte i Haag-saken i 1922, ifølge forhåndsavtale oppebar et honorar av \$ 10 000 (hvortil utlegg til reiser og opphold i Haag m. v.). Etter nuværende kurs blir honoraret pr. dommer vel kr. 40 000, tilsammen på de tre dommere vel kr. 120 000. Dollarkursen lå i øvrig sommeren og høsten 1922 mellom kr. 6,00 og kr. 5,50, således at den av dommerne oppebårne godtgjørelse, omregnet i kroner etter datidens kurs, lå betraktelig høiere.

Nu vil det imidlertid bero på den eventuelle avtale mellom Norge og De forente Stater angående voldgiftssaken og dens behandling, om voldgiftsretten skal bestå av 3 eller — som i og for sig er det regulære ifølge Haag-overenskomsten av 1907 — av 5 medlemmer. Og blev voldgiftsretten satt med 5 medlemmer, vilde — hvis man regner med et honorar av \$ 10 000 pr. voldgiftsdommer, hvad vi ikke skulde tro overdrevent — alene den samlede godtgjørelse til dommerne utgjøre \$ 50 000 eller vel kr. 200 000. Regner man så de forutsatte 5 dommers utgifter til reise og opphold i Haag m. v. til ca. kr. 50 000, når man et samlet beløp til voldgiftsretten på ca. 250 000.

Hvad her er sagt, betyr ikke mere enn at det iallfall meget lett kan tenkes, at der som andel av utgiftene til voldgiftsdommerne på Norge vilde falle $\frac{1}{2}$ -part av kr. 250 000 = kr. 125 000. Og dette beløp må ikke opfattes som noget maksimum. Med 5 voldgiftsdommere, og hvis saken — hvad der synes vel tenkelig, og for alt vi vet, kanskje likefrem er å forutse — får et vesentlig større omfang enn Haag-saken av 1922, kan utgiftene under denne post komme til å ligge betraktelig høiere.

Så har man utgiftene til voldgiftsrettens sekretariat, herunder stenografer, trykning og oversettelser. Også disse utgifter lar sig på forhånd vanskelig bestemme. Vi tenker oss nærmest at de vilde ligge et sted mellom kr. 50 000 og kr. 80 000. Regner man med det høieste av disse tall, faller på Norge, kfr. foran, kr. 40 000.»

2) Sendemann Morgenstjerne slutter sig hertil.

III. Advokatassistanse.

1) Herom heter det hos Fougner at det må forutsettes, ifølge sakens beskaffenhet, å bli bruk for en eller flere amerikanske advokater. Det er neppe å vente at en ansett amerikansk advokat vilde fastsette sitt honorar uten på forhånd å være gitt anledning til å skaffe sig oversikt over den hele sak. I denne forbindelse kan det nevnes at den amerikanske advokat, som — assistert av en rekke andre av ham engagerte hjelpere — utførte Norges parti i Haag-saken av 1922, hadde betinget sig en godtgjørelse motsvarende 5 pct. av processens bruttoutbringende (disse 5 pct. dekket da også de assisterende advokaters honorarer m. v.). Den amerikanske advokat var altså engagert på basis av: no cure no pay. Idet voldgiftsretten på De Forente Stater å betale vel 12 mill. \$, falt herav på den utførende advokat vel 600 000 \$.

Det står for advokat Fougner som meget tvilsomt, hvorvidt man vilde kunne gjøre sig håp om at en amerikansk advokat, der var akseptabel for Norge som procederende for den norske stat, vilde overta Hannevig-saken på likeartede vilkår, altså uten å kreve tilsagn om et visst minimumshonorar uavhengig av utfallet. I saken angående de rekvisisjonerte skibsbygninger (Haag-saken 1922) forelå på forhånd en mere eller mindre sikker utsikt til at der i ethvert fall vilde bli tilkjent kontraktsinnehavere iallfall nogen erstatning, og det iøvrig et ikke ubetydelig beløp (De Forente Stater erkjente gjennom den nedlagte påstand sin plikt til å betale vel $2\frac{1}{2}$ mill. \$, hvilket etter 5 pct.-satsen vilde ha gitt vel \$ 125 000 på den utførende advokat).

2) Sendemann Morgenstjerne bemerker hertil at en amerikansk advokat av den kategori som Norge kan være tjent med, sannsynligvis ikke vil gå med på å føre saken på nogen slags kommisjonsbasis og heller ikke vil kunne komme med noget honorarforlangende uten på forhånd å ha studert saken. Hvis hans hele tid går med, må det regnes med minst 50 000 dollars pr. år foruten omkostninger ved trykning, reiser o. s. v. Det er også mulig at hjelpeadvokater vil måtte engageres. Alt i alt mener Morgenstjerne at utgiftene til advokathjelp ikke må beregnes lavere enn til 600 000 kroner.

IV. Andre utgifter.

1) Advokat Fougner fremholder at Staten ikke vil kunne innskrenke sig til å gi vedkommende advokat forhåndsinstruksjoner

vedrørende sakens utførelse, men at Utenriksdepartementet også vilde måtte holde sig i kontakt med og overvåke hvad der blev anført eller måtte fremkomme under saken. Dette følger formodentlig uten videre derav, at det — som antydnet — uansett at voldgiftsaken i tilfelle reises i favør av private interesser, vilde være den norske stat som var part i saken. Advokaten mener at departementet vilde finne det nødvendig gjennom dertil utpekte representanter eller medlemmer å følge og kontrollere den procedyre, som blev levert i saken, hvad da også formentlig vilde nødvendiggjøre, at departementet blev representert under hovedforhandlingen i Haag på annen måte enn bare ved de amerikanske jurister. Antagelig vilde også den amerikanske advokat på sin side ha bruk for stadig å stå i kontakt med de norske myndigheter for innhentelse av opplysninger o. s. v., en kontakt som formentlig lettest måtte kunne formidles gjennom den eller dem — jurister eller andre — som departementet måtte gi i oppdrag å følge saken. At der i Hannevig-saken skulde være behov for et større samarbeidende kollegium, kfr. Grønlandssakens «delegation», er vel derimot mindre sannsynlig.

At også det her berørte forhold vilde foranledige betydelige utlegg, synes givet. Kanskje vilde kr. 50 000 vise sig å være rundelig beregnet, kanskje vilde i virkeligheten kr. 100 000 eller mere gå med. Vi regner her med kr. 75 000, heri inkludert «uforutsette utgifter».

2) Sendemann Morgenstjerne har erklært sig enig heri.

V. Konklusjon.

Advokat Fougner hevder at den garanti som bør kreves til dekning av utgifter bortsett fra advokathonorar må settes til minst 250 000 kroner, men tilføier at man for å føle sig nogenlunde sikker heller bør fastsette en adskillig større sum, f. eks. 350 000 à 400 000 kroner.

Sendemann Morgenstjerne regner med 600 000 kroner til salær og øvrige advokatutgifter, 250 000 kroner til utgifter som omtalt under punkt II og 50 000 til 100 000 kroner til utgifter som nevnt under IV.

Det skulde altså bli i alt mellom 900 000 og 1 million kroner for Norges vedkommende.

Imidlertid fremholder advokat Fougner at man såvidt skjønnes heller ikke godt kan bortse fra den mulighet at Norge kunde bli ilagt saksomkostninger ved voldgiftsrettens dom. Det vil formentlig avhenge av den avtale angående voldgiftssaken, som i tilfelle blir å treffe mellom Norge og De Forente Stater, kfr. artikkel I i voldgiftstraktaten av 20 februar 1929 mellom de to land, hvorvidt der skal kunne tilkjennes saksomkostninger. Hvis De Forente Stater stiller forlangende eller forslag om en klausul i avtalen, som åpner voldgiftsretten adgang til å ilegge omkostninger, sammenlign artikkel 64 i vedtektene for Den Faste Internationale Domstol, vil det være meget vanskelig for Norge som saksøker å motsette sig en sådan ordning, nemlig fordi et avslag vilde opfattes som uttrykk for manglende tro på sakens godhet.